

Бібліографія

1. Бабікова К.О. **Агротуризм як фактор збалансованого розвитку сільських територій** / К.О. Бабікова, В.М. Ісаєнко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія збалансованого розвитку агроєкосистем України». – К.: ДІА. – 2013. – С. 13–14.
2. Ісаєнко В.М. **Сучасний стан та перспективи розвитку агротуризму на селітебних територіях України** / В.М. Ісаєнко, К.О. Бабікова // Агроєкологічний журнал : Науково-теоретичний журнал. - 2012. - № 2. - С. 101–103.
3. Babikova K. **Prospects and priority of resource saving technologies as constituent of farmstead environmental certification** / K. Babikova, K. Nikolaev, V. Isaenko // 8th International Green Energy Conference. – NAU, June 17-19, 2013. p. 299–302.
4. Бабікова К.О. **Нормативні засади агротуристичної діяльності в контексті збалансованого розвитку** / К.О. Бабікова, К.Д. Ніколаєв, В.М. Ісаєнко // Таврійський науковий вісник, випуск 82. – Херсон. – 2012. – С. – 149 – 155.

Рецензент: д.е.н., професор Стельмащук А.М.

УДК 639.1:639.2/.3(477.82)

Б. І. КОЛІСНИК
Н. П. ПАВЛЮК

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МИСЛИВСЬКОГО ТА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

У статті досліджено основні тенденції формування та розвитку мисливського та рибного господарства, проаналізовано стан мисливських господарств регіону, досліджено динаміку виловів риби та виробництва продукції аквакультури регіону. Авторами запропоновано ряд рекомендацій, щодо поліпшення становища аквакультури та мисливства регіону.

© Колісник Б.І. - к.е.н., Волинське обласне управління лісового та мисливського господарства;

© Павлюк Н.П. – асистент Національного університету водного господарства

The article the key trends shaping and development of hunting and fishing, analyzes the hunting region, the dynamics of fish catch and aquaculture production in the region. The authors have proposed a number of recommendations for the advancement of aquaculture and hunting area

Ключові слова : аналіз, динаміка, мисливство, рибництво, аквакультура.

Необхідність щоденного задоволення екологічних, економічних та соціальних потреб вимагає стабільної роботи всіх галузей національного господарства і особливо тих, які покликані задовольняти потреби населення [1]. На сучасному етапі господарювання необхідно підвищувати свідомості громадян, щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів, зокрема фауни. Необхідно приділяти особливу увагу розвитку мисливського та рибного господарства. Мисливське господарство як галузь це сфера суспільного виробництва, основними завданнями якого є охорона, регулювання чисельності диких тварин, використання та відтворення мисливських тварин, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвиток мисливського собаківництва. А ось рибне господарство є галуззю економіки, завданнями якої є вивчення, охорона, відтворення, вирощування, використання водних біоресурсів, їх вилучення (добування, вилов, збирання), реалізація та переробка з метою одержання харчової, технічної, кормової, медичної та іншої продукції, а також забезпечення безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості [2, 3]. Тобто завданням обох галузей є охорона, використання та відтворення живих організмів .

Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку мисливського та рибного господарств здійснили вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них слід виділити Ю.В. Муравйова, В.Д. Бондаренка, В.І. Андрейцева, М.В. Гринжевського, В.А. Муріна, М.С. Сташишена, М.А. Хвесика, Н. М. Вдовенко, С.І. Алімова, О.С. Качного, К.І. Рижову, О.В. Величка, С.М. Квашу та інші В працях зазначених науковців розглянуто стан розвитку мисливства в Україні та виробництва рибної продукції, ефективність діяльності рибного господарства та перспективи розвитку мисливських та рибних підприємств. Проте, огляд наукової літератури і реальний стан

функціонування мисливського та рибогосподарського комплексу країни свідчить, про необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Метою даної роботи є визначення основних тенденції формування та розвитку мисливського та рибного господарства, для чого необхідно проаналізувати стан мисливських господарств регіону та дослідити динаміку виловів риби та виробництва продукції аквакультури регіону, виявити основні проблеми та визначити шляхи поліпшення становища аквакультури та мисливства регіону.

Сучасний стан ведення мисливського господарства не відповідає вимогам ринкової економіки. Практично всі мисливські господарства країни збиткові, а в середньому по Україні окупність складає лише 50%. Однією з причин неефективного ведення господарства є недосконале законодавче забезпечення у галузі мисливського господарства, яке не відповідає принципам ринкового регулювання. На даний час законодавчо неврегульовано відносини між власником земельної ділянки та користувачем мисливських угідь, яким проводить полювання, та при якому нерідко завдаються збитки сільському господарству, що призводить до конфліктів[4].

За результатами матеріалів дослідження ведення мисливського господарства висвітлило, що загальна площа мисливських угідь Волинської області становить 1569,4 тис.га. Користувачі мисливських угідь можна поділити на 3 основних групи: 16 державних підприємств системи ВОУЛМГ (за ними закріплено 527,7 тис. га або 33,6% усіх мисливських угідь області), 15 мисливських господарств обласної організації УТМР (закріплено 832,9 тис. га (53,0%) та 11 господарств інших форм власності (закріплено 207,7 тис. га (13,2%).

Мисливські господарства регіону різноманітні як за розміщенням, своєю спеціалізацією, так і за площею. Мисливські господарства УТМР розміщені переважно в польовій та водно-болотній частині області і спеціалізуються в основному на проведенні полювання на пернату і хутрову - дичину для широких мас мисливців. За лісгосподарськими (лісомисливськими) підприємствами переважно закріплені лісові угіддя, на яких проводиться ліцензійне полювання на копитних тварин (олень благородний, козуля, кабан). Основна

маса мисливців області проводить полювання на пернату дичину та хутрових звірів, тому зосереджується на територіях підпорядкованих УТМР [5].

Всього в мисливському господарстві області працювало в 2012 році 228 працівників, у тому числі: мисливознавців - 21 чоловік та штатних егерів- 187 . В середньому на одного егера припадало 6,8 тис. мисливських угідь в 2012. Чинним законодавством України немає визначеної заборони щодо ведення мисливського господарства (охорони, підгодівлі та відтворення диких мисливських тварин) в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Проте є визначена заборона мисливства (вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин) на територіях природних заповідників та заповідних зонах національних природних парків.

Користувачами мисливських угідь проводиться певна робота щодо охорони мисливських угідь. При виявленні порушень правил полювання на порушників складаються відповідні протоколи про порушення правил полювання, які передбачені статтею 85 КУАП. Так в 2012 році складено 334 протоколи, в тому числі Держекоінспекцією - 48, держлісгоспами - 214 протоколів, УТМР - 51 протоколи, іншими користувачами - 21 протокол. До адміністративної відповідальності в 2012 році притягнуто 322 особи та відкрито 2 кримінальні справи. Виставлено позов на суму 63937 грн, стягнуто-62917 грн [6].

Питання ведення мисливського господарства в регіоні всебічно координується (контролюється), можна сказати знаходиться під пильним оком Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрацій Державної екологічної інспекції у Волинській області. Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства, органів внутрішніх справ в області тощо.

Відповідно до Закону України «Про мисливське господарство та полювання». Указу Президента України від 23.05.2005 № 837/2005 «Про невідкладні заходи у сфері збереження, відтворення та раціонального використання мисливських тварин», спільного наказу Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Волинській області (далі -Держуправління) та Волинського

обласного управління лісового та мисливського господарства (далі - ВОУАМГ) від 15.12.2009 № 185, та наказу Держуправління від 02.01.2013 року №1 у січні-лютому 2013 року приймали участь у проведенні користувачами мисливських угідь зимових обліків мисливських тварин.

Облік проводився по основних видах мисливських тварин (лось, олень благородний, олень плямистий, кабан, козуля європейська та заєць русак) за наступними методами: шумового прогону (нагону) на частині території (пробних ділянках); облік на місцях підгодівлі тварин та їх зимових скупчень; маршрутним методом і картуванням слідів та шляхом об'їзду угідь на автотранспорті.

В процесі дослідження проводився також аналіз наявних біотехнічних споруд для підгодівлі диких тварин (оленя, кабана та козулі). Аналіз зібраної інформації свідчить, що біотехнічні споруди у обстежених господарствах облаштовані в повному обсязі і заповнені відповідними кормами (сіном, коренеплодами, різного роду зерновими). Про що свідчать матеріали аналізу обліку користувачами мисливських угідь були розроблені та подані до ВОУАМГ проекти лімітів добування (відстрілу, відлову) диких парнокопитних та хутрових звірів у мисливській . сезон 2012/2013 років для узагальнення. Узагальнений проект ліміту 03.03.2012 був погоджений Держуправлінням та затверджений наказом Мінприроди України від 11.04.2012 №230 без зауважень. Проте наказом Мінприроди України від 26.10.2012 № 558 внесені зміни до наказу Мінприроди України від 11.04.2012 № 230. Згідно затвердженого ліміту на території області було дозволено добування: лось - 2 голови; олень благородний - 8 голів; олень плямистий - 30 голів; козуля європейська 257 голів; кабан 364 голови.

Відповідно до затвердженого ліміту у відповідний сезон було добуто: лось - 2 голова(100%); олень благородний -8 голів(100%); олень плямистий - 30 голів(100%); козуля європейська - 199 голови(77%); кабан - 217 голів(60%). З метою встановлення «рівноваги», нормальної конкуренції між користувачами угідь, проведення належного контролю та моніторингу, в травні місяці цього року Держуправлінням спільно з ВОУАМГ проведено узгоджувальну нараду з даними користувачами. За результатами наради було прийняте

рішення проте, що полювання в межах області розпочнеться та закінчиться для всіх користувачів одночасно (в межах встановлених Законом строків) [7].

Особливе значення в розвитку регіону набуває рибне господарство. На сьогодні на території області налічується:

- 137 річок загальною довжиною 3637,6 км.
- 268 озер, загальною площею водного дзеркала 13664,6 га.
- 9 водосховищ, загальною площею водного дзеркала 1962,1 га.
- 835 ставків, загальною площею водного дзеркала 5195,22 га [6,7].

Згідно даних Головного управління Держземагентства у Волинській області станом на 01.01.2013 р. в оренду надано 412 водних об'єктів, загальною площею водного дзеркала близько 4715,4 га, в тому числі: 45 озер, загальною площею водного дзеркала 588,7 га, 2 водосховища, загальною площею водного дзеркала 96,0 га, 365 ставків, загальною площею водного дзеркала 4030,7 га.

Рибне населення (іхтіофауна) водойм області представлена 37 видами риб, що відносяться до 11 родин. Переважають: лящ, щука, окунь, карась, лин, короп, плітка. Хоча видове біорізноманіття іхтіофауни водойм області багате, але запаси малі і рибопродуктивність дуже низька.

Аналізуючи динаміку вилову водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах області, відмічається чітка тенденція до зменшення обсягів промислового вилову риби. Так в 2012 році промисловий та меліоративний вилов риби становив 7,81061 тонн, що в 1,7 разів менше ніж в 2011 році (10,6376 т).

На озерах Шацького НПП здійснювався меліоративний вилов водних біоресурсів працівниками Шацького НПП, з метою оптимізації кількісного, якісного складу популяцій водних біоресурсів, поліпшення стану водних екосистем. В 2012 році було вилучено 3,472 тонн риби, що становить 14,2 % від загального ліміту (31,5 т).

У 2012 році на рибогосподарських водоймах загальнодержавного значення, де встановлені ліміти спеціального використання водних біоресурсів в адміністративних межах Волинської області промисловий та

меліоративний вилов риби здійснювали 3 користувача на 7 водоймах (табл.1), а саме:

1. на оз. Шині Любешівського району: ФОП Подерня-Масюк Ю.А.

2. на озерах Світязь, Пулемецьке, Луки-Перемут, Чорне Велике, Люцимер: Шацький НПП.

3. на Мар'янівському водосховищі Горохівського району: ТзОВ «Мар'янівка МТС». Під час здійснення промислового вилову риби на водоймах Волинської області було задіяно 687 знарядь лову, в тому числі: 135 промислових сіток, 550 ятерів, 2 промислових невода. Залучено до промислу 20 рибалок та 10 човнів [6,7].

Динаміка вилову риби в озерах Волинської області в 2012 році (табл.1.), свідчить про те, що фактичний вилов риби відповідно до затвердженого ліміту вилову зменшився в 3 рази а, подекуди і до 46 разів. Найбільші вилови спостерігаються на озері Шині, Світязь та Мар'янівське водосховище.

Таблиця 1

Динаміка вилову риби в озерах Волинської області в 2012 році

Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3
Озеро Шині	6,5	2,98
Озеро Світязь	4,83	1,404
Озеро Пулемецьке	5,88	1,426
Озеро Чорне Велике	2,85	0,062
Озеро Луки-Премут	4,38	0,128
Озеро Люцимер	13,56	0,452
Мар'янівське водосховище	3,0	1,396

Слід зазначити, що з кожним роком зменшуються запаси водних біоресурсів та рибопродуктивність водних об'єктів. Поясненням цьому може бути вплив природних чинників, котрі впливали на розвиток біопродуктивності водойм, різке коливання рівнів води, часті перепади температур повітря і води, особливо в нерестовий період, відсутність локальних рибовідтворювальних ділянок на руслах малих річок,

недостатня кількість зимувальних ям. Серед антропогенних чинників, які впливають на рибопродуктивність природних водойм – це забруднення стічними водами промислових підприємств, комунально-побутовими стоками, змив добрив та отрутохімікатів з сільськогосподарських угідь, браконьєрський вилов риби сітними знаряддями лову, за допомогою електроструму, вибухівки та отруйних речовин, зарегулювання русел великих і малих річок гідротехнічними спорудами, що унеможливає відтворення аборигенної іхтіофауни в заплавах, затоках, притоках першого та другого порядків, меліоративне осушення боліт, що призвело до зниження рівнів води, зменшення площі водного дзеркала, розвитку вищої водної рослинності. Наслідком цього стало значне заростання водойм та зменшення площ нагулу молоді, зниження природних нерестовищ [8].

Вилови товарної риби у дослідженому регіоні (табл. 2.) становлять 311,217 т, коли по Україні загальні вилови риби у 2012 році згідно даних Державної служби статистики України становлять 203926 т, а виловленої риби у внутрішніх водоймах 41569т, тобто 0,74% від загальної кількості виловленої риби припадає на Волинський регіон.

Досліджений регіон має гарний потенціал для ведення рибного господарства та мисливства. Доступність водних площ в Україні створює можливості для вирощування цінних видів риб. Створення високо-інтенсивних рибницьких господарств у безпосередній близькості від основних ринків споживання дозволить скоротити транспортні витрати, зберегти високу якість та дієтичні властивості продукції. Тому, Україні необхідно стабілізувати роботу рибогосподарського комплексу, особливо у питаннях ведення рибництва на внутрішніх водах, адже це єдиний шлях до зменшення імпорту риби на український ринок. На території регіону є великі площі що можуть бути задіяні під мисливські угіддя та ведення мисливського господарства.

Для розвитку та стабільної роботи мисливського та рибного господарства регіону необхідно:

- забезпечення належної охорони державного мисливського фонду шляхом зменшення навантаження мисливських угідь на одного єгеря, а саме - з розрахунку не більше як один єгер на 5 тис. га лісових або 10 тис. га польових чи водно-болотних угідь;

Таблиця 2

Інформація щодо виробництва продукції аквакультури у Волинській області

Назва суб'єкта аквакультури	Виловлено товарної риби (кг)	Вирощено риби посадкового матеріалу (тис.шт)	Вирощено личинок (тис.шт)	Площа загиблих водних об'єктів (га)	Площа обловлених водних об'єктів (га)
ПСГП «Павлівська риба»	24000	2072	2700	36,5	36,5
СГПП «Луцька РМС»	30000	320	1200	54,0	54,0
ТзОВ «Науково-виробничий центр Форель»	43117	495	900	1,515	1,515
ВАТ «Волинь-рибгосп»	36000*	*	*	*	*
ДП «Рибгосп Цумань» ВАТ «Волинь-рибгосп»	82500	344	1060	154,0	154,0
ДП «Рибгосп Шацьк» ВАТ «Волиньриб-госп»	4100*	*	*	*	*
ДП «Рибгосп Маневичі» ВАТ «Волиньри-бгосп»	8000*	*	*	*	*
СГПП «Амур»	2500	0	0	4,0	4,0
ФОП Копилов А.Б.	20000	100	0	32,0	32,0
ФОП Балабух С.С.	21000	0	0	38,0	38,0
ФОП Ю.В. Круковський	40000	153	200	38,2	38,2
ФОП ** А.І. Нестеренко	0	0	0	0	0
Всього	311217	3484	6060	358,215	358,215

Примітка.

* дані Головного управління статистики у Волинській області на підставі звітності за формою №1-риба «Вилів риби, добування і н ш и х водних живих ресурсів за 2012 р. (річна)»

** - зариблення та вилів риби не здійснював.

- створення центрів комплексної спрямованості з відтворення основних видів диких тварин, та маточних стад риб, включаючи закупівлю маточного поголів'я, з урахуванням природних зон та шляхів міграції диких тварин та риб, а також типології мисливських угідь і водойм;

- створення об'єктів (ферм, вольєрів) для розведення мисливських видів звірів і птахів;
- відродження національних та культурних традицій українського полювання та спортивного рибництва;
- забезпечення надійної охорони державного мисливського фонду користувачами мисливських угідь області із залученням зацікавлених природоохоронних органів;
- штучне розведення (диких мисливських тварин у вольєрних умовах, та цінних промислових видів риб у штучних умовах) включаючи закупівлю маточного поголів'я, з наступним випуском ділового молодняка для переселення в інші регіони України і закордон.

Бібліографія

1. Павлюк Н. П. **Наукові основи управління водними біоресурсами** // Збірник наукових праць: Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XVIII: збірник наукових праць, №1. – Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2012. – С. 109-114.
2. Закон України «**Про мисливське господарство та полювання**» від від 22.02.2000 № 1478-III зі змінами та доповненнями від від 09.12.2012, підстава 5462-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Закон України «**Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів**», від 28.07.2011 р., № 3677-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?>
4. Проців О.Р. Проблемні питання ведення мисливського господарства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/tppd/2009>
5. **Доповідь про соціально-економічне становище області.** – Луцьк, Головне управління економіки у Волинській області, 2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
6. **Регіональна екологічна програма** «Екологія 2011-2015 рік та прогноз до 2020 року. – Луцьк. Волинська обласна рада, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volynrada.gov.ua/session/2/42>
7. **Регіональний доповідь** про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2012 рік. – Луцьк, Управління

екології та природних ресурсів, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.volandm.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=intem&id=7629

8. **Ринкові механізми у сфері природокористування** (концепція модернізації) / [В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький, П.В. Жук та ін.; за редакцією В.С. Кравціва] НАН України. Ін-т. регіональних досліджень. Львів, 2010.- 119с.

Рецензент: д.е.н., професор Кравців С.В.

УДК: 504.062 (477)

О. Ф. РИЖКОВ
К. М. ФЕДИНА

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Визначено основні пріоритетні напрями еколого–безпечного природокористування. Проаналізовано еколого–економічне середовище та запропоновано напрямки реалізації екологобезпечного природокористування.

Determined the main priorities of ecology - environmental safety. Analyzed the ecological - economic environment and suggests areas of ecologically nature.

Ключові слова: екологобезпечне природоко-ристування, сировинний характер економіки, «зелена економіка».

Рівність трьох складових розвитку держави (економічної, екологічної, соціальної) є одним із принципів, на яких базується національна екологічна політика, яка повинна орієнтуватися на складові концепції сталого розвитку, міжнародних і регіональних програм.

Загострення і все більше поглиблення екологічних проблем, стрімке зменшення природно–ресурсного потенціалу

©Рижков О.Ф. – пошуковець Національного університету водного господарства та природокористування;

© Федина К.М. – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування